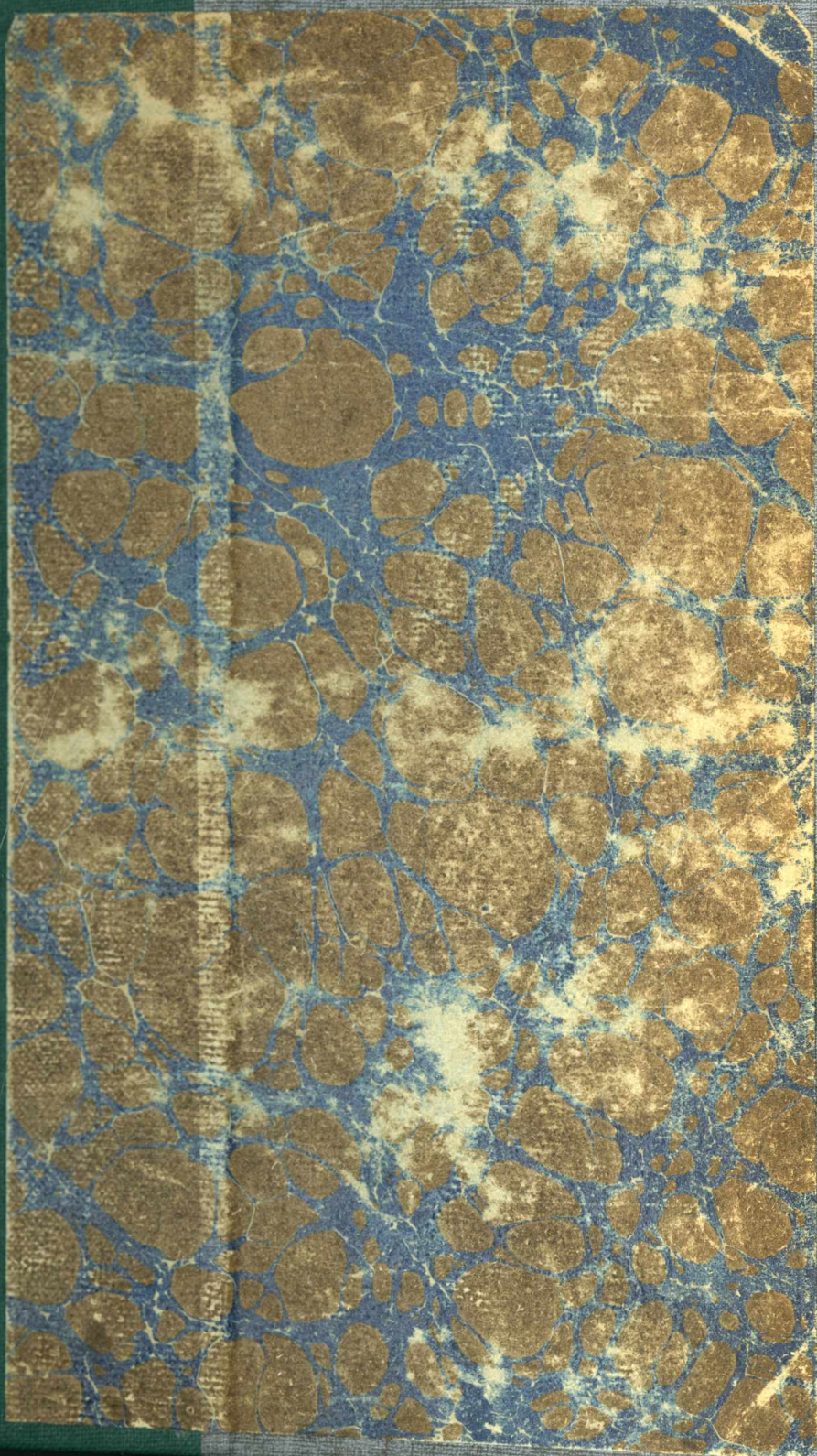

Politikai
röpiratok.

119.

119
1021

EMLEKBESZÉD

melyet

Sztankovani Sztankovánszky Imre

Tolnamegye bold. főispánja

ARCZKÉPÉNEK LELEPLEZÉSE ALKALMÁVAL

az 1873-ik évi május hó 7-ikére kitűzött megyei közgyűlésen

TARTOTT

BARTAL GYÖRGY,
Tolnamegye bizottmányának tagja.

7.

PÉCSETT,

LYC.-NYOMD. RAMAZETTER KÁROLYNÁL.

1873.

REVISTA DE LA

COMISIÓN DE INVESTIGACIONES CIENTÍFICAS

DE LA UNIVERSIDAD NACIONAL DE LA PLATA

ANUARIO DE LA COMISIÓN DE INVESTIGACIONES CIENTÍFICAS

DE LA UNIVERSIDAD NACIONAL DE LA PLATA

DE BALLAGRERA

1910

IMPRESA DE LA UNIVERSIDAD NACIONAL DE LA PLATA

TISZTELT KÖZGYÜLÉS!

A szomoru megbízást, melylyel engem megtisztelni méltóztattak, teljesítettem; ime, ott függ arczképe ama férfinak, kit szeretetünk övedzett, kegyeletünk kísért áldásteljes életének minden lépte nyomán, akinek oly váratlanul bekövetkezett halála mélyen sebző csapás gyanánt nehezedett mindannyiunkra.

Minél élesebb a fájdalom, mely keblünket dulja, annál szótlanabb az; minél magasztosabb az emlék, mely vesztésünk izzó hamvaiból Phoenix gyanánt száll a magasba, annál inkább érezzük gyarlóságunkat arra, hogy dicsőülteink szellemi vonásait csak némi részben is hiven felidézhessek.

E kettős tekintetből bizonyára nékem kellene tartózkodnom csak érinteni is a gyenge hegedést, mely szívem legdrágább érzelmeinek széttépett hurjait alig-alig hogy fedi; érzem azonban, és úgy hiszem érezzük mindannyian, hogy ily tartózkodással nem rónók le azon kötelességet, melylyel legelső sorban ő iránta, de a melylyel egyszersmind saját utódaink irányában is tartozunk.

Vajmi kevés immár közöttünk azok száma, kik megyei életünk amaz 50 évet meghaladó korszakát egész terjedelmében átélték, melyet nagy halottunk nyilvános pályája oly szelid és mégis oly tömör fényével megvilágít; alig tudnék csak egyet is megnevezni, ki e pályának nagy reményekre

*

jogosító kezdetéről élő tanuságot tehetne. Elhulltak, kidőltek ama tisztas aggastyánok, kik az 1848 előtti években, megyei életünk eme legpezsgőbb korszakában e zöld asztalnál helyet foglaltak, és bizony bizony megritkult még az akkor erőteljes harczosok sora is, kik körülöttük seregelve, háromszorosan fennkölt, a nemes hév tüzével párosult és nem ritkán lángokba csapongó harcztot vívtak: ősi alkotmányunk megvédeése, a korszellem parancsolta haladás megindítása és ama közjogi akadályok eltávolítása körül, melyek a nemzet nagy részét az alkotmányos élet áldásaiból kizárva tartották.

Csakis azon utódok érdemlik meg, hogy élvezzék a gyümölcsöt, melynek fáját az ősök előrelátó bölcsessége ülteté, ernyedetlen gondossága ápolá, vasakarata megvéde; csakis azon utódok képesek fenntartani és továbbfejlesztés által az elkorcsosodástól megóvni a szellemi műveltség és anyagi jólétnek nyílt örökség gyanánt reájuk szállott vívmányait, kik hálás tisztelettel hajolnak meg a tetterő nemes buzgalmának, a kitartás és néma szenvedésnek ama számos előpéldányai előtt, kiket hazai történelmünk lapjai megannyi fényoszlopok gyanánt tüntetnek elénkbe, melyekhez a nemzet sorsának szálai oly szívósan fonódtak. Dicsőek ők a rég eltűnt, de éppoly dicsők a szemünk láttára lefolyt közel multban; mert csakis körülöttük tömörülve küzdhettek meg saját elődeink és küzdhetünk meg részben minmagunk is, az erónket majdnem meghaladó ama támadásokkal, melyek a nemzet életerejét már-már aláásva, azt az élők sorából való kitörléssel fenyegették.

Buzditásnak megjárja a nagy szó, mit halhatatlan Széchenyink hangoztatott, hogy: „Magyarország nem volt, hanem lesz.“ A felriasztásnak, folytonos serkentésnek jelszava volt ez nála, midőn a százados küzdelmek folytán a béke ölében vajmi rövid időre megpihenő, s e pihenésében lankadásnak induló nemzetet az elszigeteltetés, hátramaradás veszélyei fenyegették; de tévedne, sőt legbensőbb meggyőződése szerint sulyosan vétkeznék az, ki e jelszónak szószerinti magyarázatából kiindulva, multunkat kicsinyleni és jövőnket attól elválasztani merészelné; mert hogy e nemzet még él, hogy mint ilyen élvezheti, érvényesítheti a jelent, ezt Isten után bizonyára csak nagy multunk óriási küzdelmeinek köszönheti; jövője pedig csakis akkor leend, ha mi önmagunk kebelében fenntartani és utódainkra töretlenül átszállítani bírjuk ama közszellemet, áldozatkészséget, a közügyek ama cultusát, melynek csilloga egyarányos fénynyel tündöklött elődeink ifjúkorának hajnalán és agkoruk sötétetni kezdő esti boltozatán.

Avagy mernénk-e önmagunk kihívó kézzel párhuzamot vonni a jelen és ama Tolnamegye között, melynek helyhatósági kormányát egy Csapó Dániel, tollát egy Sztankovánshy Imre vezeté? melynek elragadó vezérszónokai, nagy nevű országgyűlési követei egy Bezeredy István, egy Perczel Mórincz valának? kiknek éppoly villanyozó mint biztos vezetése alatt Tolnamegye az országos haladásnak egyik legnyomatékosabb tényezőjévé vált.

Az ő érdemeik nagyságáról nem e megyeháznak diszes falai, miket ők a közügyek intézésének — nem is ama kör-

háznak falai tanuskodnak egyedül, miket ők a szenvedő emberiség könyeinek törlesztésére emeltek; sokkal meghatóbban hirdeti azokat a hála rebegő hangja, melylyel népünk öregei ejtik azoknak neveit, kik az urbér és közadózásnak kizárólag az ő vállalkra nehezült terheit nemcsak elviselhetővé tenni, hanem azokon folytonosan könnyíteni, és elvégre azokat végkép leemelni, illetőleg megosztani oly ernyedetlenül törekedtek; és ha körültekintünk szép megyénk áldásos területén, valjon nem kényszerülünk-e bevallani, hogy mindazt, mit megyénk a szellemi haladás- és iparnak, az egyéni jólét eme két főtényezőjének mezején kitűnőt, jeleset felmutat, ha nem is kizárólag nekik, de bizonyára vagy közvetlen vagy közvetett kezdeményezésüknek köszönhetjük egyedül.

Ha feljajdultunk is tehát a sors ádáz végzetén, melynél fogva kénytelenek vagyunk szemeinket immár csakis az amott függő arczképre szegezni, hogy ismét színről-szinre láthassuk a férfiasan szelid, az ősz fürtök lombjai alatt az erény örök ifjúságát visszasugárzó ama drága vonásokat, melyeket megyénk árván maradt főispáni székében szeretve tisztelni oly kedves megszokásunkká vált; ne feledjük egyúttal áldani a gondviselésnek azon kedvezését, hogy ez őt nekünk a megpróbáltatás nehéz éveinek hosszu során át majdnem töretlen erőben megtartá! Hisz ő képezé közöttünk a legfényesebb láncszemet, melylyel szerény jelenünket megyénknek általam gyenge karral vázolt dicső multjával összefűzni képesek vagyunk. Éppoly bölcs, mint ritka határozottságu, erélyü vezetőnk volt ő az 1848—49-iki sulyos

küzdelmekben, és tulnyomó részben neki köszönhetjük azt, hogy a haza legválságosabb korszakában szerzett érdemekre nézve akkori történelmünk sötét lapjain Tolna megyének, mint hatóságnak neve oly fényes betűkkel van feljegyezve. Ő körülé csoportosulánk ismét 1861-ben, hogy habár csak rövid hónapokra megindítsuk, mozgásba hozzuk helyhatósági intézményünknek 12 éven át mozdulatlanul állott kerekeit, s az időközben felserdült nemzedéket az alkotmányos szellemnek újból fellobogó fáklyájánál ősi szerzeményünk helyes kezelésére idomítsuk, belbecsének teljes felismerésére oktassuk. Ő volt elvégre, kinek általunk soha eléggé meg nem hálálható iménti érdemeit maga a gondviselés jutalmazá meg ama jutalommal, melynél nagyobbat öntudatának tisztasága, egész valójának páratlan szerénysége és keblének a haza boldogságára irányzott legforróbb vágyai nem ismertek és soha nem igényeltek, de a melynél nagyobbat ő neki sem a hatalom elismerése, sem a mi szivből fakadó kegyeletünk nem nyujthatott: hogy szeretett drága megyéjét az 1867-iki átalakulás számtalan szirtjein szerencsésen keresztülvezérlette, hogy áthidalni segíthette ő is ama korszakot, melynek immár, Istennek legyen hála! innenső partján csakis rajtunk áll kiaknázni honszerző, fenntartó őseink szivós munkásságának megmentett sikerét!

Mit imént csak futólag érintheték, annak részleteit az utókor előtt igazolni megyei jegyzőkönyveink hivatvák; és igaza volt derék főjegyzőnknek, midőn azoknak mult gyűlésünket tárgyaló, gyászszal szegélyezett egyik lapjára e szép szavakat igtatá: „emléket, maradandót és tündöklőt, buz-

ditót és lelkesítőt ugyanezen jegyzőkönyvekben ő maga emelt magának!“

Külsejének derült, nyájas alakzatát, hinni és reményleni akarom, velünk együtt megszeretni fogják azon utódok, kiknek keblében meggyjük jelesei iránt a kegyelet szent tüze fellángoland; de ki az, ki a köztünk élt, működött nagy lélek belső alkotásának sokkal megragadóbb valóját is egyuttal ugyanezen utódok számára átszállítani magát hivatottnak képzelhetné?

E pillanatban fájlalom én uraim, leginkább a kéznek sajnós kontárságát, mely csakis önök megbízása folytán nyulhat az ecsethez, hogy a dicsőült szellemének legalább néhány ragyogó vonásával egészítse ki a képet, mit a művész gyakorlott keze elénekbe állított.

Említsem-e kiváló jártasságát a köz- és magánjognak, közigazgatásnak minden ágaiban és ezekkel kapcsolatosan hazai történelmünk, több országos családaink történetének gyakran legapróbb részleteiben? említsem-e a régi remekírók tanulmányozásából meritett, és mai napság felette ritkulni kezdő classicaí műveltségét, melynek magaslatain tárulnak fel az emberiség fejlődésének ősrégi, évezredek viharaiival megdaczolt alapzatai? mely azonban őt nem gátolá, hogy hasonló érdekeltséggel ne viseltessék az ujabkori művelődésnek amazokra rakott, s az emberi ész folytonos haladását oly fényesen tanusító felülépítményei iránt? félek hogy nagyon is meszsze vezetne, ha a szellemi készütség eme gazdag fegyverzetének leírásába bocsájtkoznám, de sulyt, méltó sulyt kell hogy fektessek arra, hogy e fegyver-

zetnek minden része, alakja és zománca a magyarságnak ugyan finomított, de romlatlan jellegét viselő; magyar volt ő gondolkozásában, magyar egész érzületében; becsülé, de túl nem becsülé és soha nem szenvedé az idegen szabásu műveltséget; a buzgalom pedig, melylyel a magyar irodalomnak fokozatos fejlődését folyton kísérte, még előrehaladott éveiben is sejteni engedé a benyomások élénkségét, melyeket a nagy fiakban oly gazdag Zala megyének költő Veteránja Kisfaludy Sándor, majd ennek nem kevésbé híres öcsce Károly, és ismét ennek kissé feszes és száraz, de folytonos buvárlatai által nyelvünk idomitása körül nagy érdemeket szerzett tanára: Helmezy, személyesen gyakoroltak a serdülő ifju tapadó lelkére. Vörösmartinhoz a meghitt barátság kötelékei fűzték; meleg pártolásban, élénk buzdításban részesíté saját megyénk dicső lantosát: Garayt, de kegyeletének orozslányrészét mégis ha nem csalódom nagy Kölcseink bírá, kinek érdemczimében a költő babérjai, a lánglelkü szónok cserkoszorúja mellett Szatmár megyének főjegyzői aranytolla is tündöklék, s a kinek példáján megindulva, nyelvészeti ritka érzékével és magas szellemének könnyü de izmos szárnyakon lengő röp-tével önmaga is hatásosan közreműködött arra, hogy édes anyai nyelvünk a közéletnek nem csak megfelelő de ékes tolmácsává válhatott.

Jellemének legszebb, utánzásra legméltóbb vonása a kötelességérzet magasztos felfogásában rejlett, mely nála egyaránt távol állott a személyes kitűnés ama heves vágyától s a közügyek iránti közöny ama fagyától, melynek gyá-

szos példái hazai ifjuságunknál fájdalom! oly vészteljes szaporodásnak indultak. A nagy személynök és Tolna megye hajdani főispánjától: Majláth Györgytől sajátítá ő el ama szép jelszót hogy „ne az ember keresse a hivatalt, hanem a hivatal keresse fel emberét“, melynek teendőit ő, nem kutatva annak czimét, rangját, fokozatát a végletekre kiterjedő pontossággal, a lelkiismeretnek önmaga ellen irányzott catói szigorával teljesíté.

Nem egy példáját hozhatnám fel ama hajthatlanságnak, melylyel ovakodott a törvényesség korlátait átlépni, még akkor is, midőn másoknak, sőt magának nemes lelke ikervérének: Bezéredy Istvánnak hazafiui heve azokon tényleg máris megtörte a rést, melynek törvényszerű megnyilását, önmaga, lelke mélyéből óhajtá!

Nem fogok szólni szerényen rejtelkedő, de határt alig ismerő áldozatkészségről, melylyel minden alkalommal midőn a hazának szent ügye parancsolá, érdeke követelé, annak oltárán áldozni serénykedett; és nem szólok a bőkezűségről, mely az általános lelkesedés pártolta nagy czéloknál s a magán jótékonyosság szűk korlátai között meg nem állapodva, pártolt és saját gazdag adományán túl a gyűjtés fáradaimaival előmozdított minden, ha még oly kisszerű nemzeti törekvést, bármi korlátolt és gyakran távol eső jótékony cél, mely a közadakozást csak némi részben megérdemlé.

De kell hogy az imént mondottak koronája gyanánt kiemeljem egyéniségének ama véglegesen megnyerő, sőt hódító varázstulajdonát, melyet ha elhallgatnék, nemcsak önök fognának engem vétkes mulasztással vádolni uraim! hanem

vádolnának e teremén kívül mindazok kik eléggé szerencsések valának vele valaha érintkezni; s ez: azon emberbecsülés mely soha nem mérlegelé polgártársainak alacsony vagy magas társadalmi állását, hanem elismerte, magasztalta és kitüntette az érdemet, becsületet, iparkodást mindenkiben, nem tekintve a mezt, melyben az előtte megjelent; mely méltányosan, elnézően ítélte meg mások gyengéit, sőt még hibáit is, és pálczáat törni csakis ama megrögzött bűnösség felett birt, melynek mentségére saját emberszerető jó szívének és nagy esze leleményességének gazdag tárában immár semmi de semmi enyhítő körülményt feltalálni képes nem volt.

Csoda-e tehát, hogy szerette őt e megye közönségének őrege, apraja, boldog s boldogtalanja? Őt, kinek nemes lelke majdnem egyarányos mértékben egyesíté az életkorok hármast fokozatának legsajátosabb diszt:

az ifjúság érzelmeinek gyengédségét,
a férfikornak megedzett buzgalmát,
az öregség higgadt itéletét!

Az emberi lélek legszebb tulajdonainak ily öszhangzatával szemben mi természetesebb uraim! mint hogy elnémuljon az én ajkaimon a szó, melynek gyarlóságát — és megakadjon agyamban a gondolat, melynek szegénységét soha ennyire nem éreztem, és kitörjön helyettük kebleinknek ama forró óhajtása, melyet nem a pillanatnyi lelkesedés, hanem a legszentebb fogadás ihletével kell, hogy hangoztassuk:

éljen sziveinkben, éljen utódaink kegyeletében az Ő emléke örök időkig!

DE RALLACI GEZA

